

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

Sendt pr. e-post til nve@nve.no

Deres ref.	Deres dato	Vår ref.	Dato
200701095-96 202514443	11.12.2025		09.01.2026

132 kV Storbjørnlistølen-Tysse og Tysse transformatorstasjon: Merknader til høringsinnspill

1. Innledning

Fagne AS fikk 10. juli 2023 anleggskonsesjon for etablering, drift og vedlikehold av en ny 66 (132) kV kraftledning mellom Storbjørnlistølen i Kvinnherad kommune og Tysse i Etne kommune. Konsesjonen omfatter også Storbjørnlistølen koblingsstasjon og Tysse transformatorstasjon. Vedtaket er begrunnet i behovet for tilknytning av planlagt kraftproduksjon i området.

Deler av prosjektet gjennomføres med hjemmel i Fagnes områdekonsesjon. For de delene av prosjektene som omfattes av anleggskonsesjonen, ble detaljplan, søknad om konsesjonspliktige endringer samt søknad om ekspropriasjon og forhåndstiltredelse første gang sendt inn til NVE i månedsskiftet juni/juli 2025. Detaljplanen ble oversendt per e-post 30. juni 2025, samtidig ble endringssøknaden sendt inn via Altinn. Oppdatert detaljplan ble deretter oversendt NVE 19. september 2025. NVE sendte dokumentene på høring med frist for innspill 10. desember 2025.

For eiendommen gnr. 94 bnr. 1 i Etne kommune ble det i tillegg sendt inn en egen søknad om ekspropriasjon og forhåndstiltredelse den 07.11.2025. Også denne søknaden ble sendt på høring av NVE, med høringsfrist 19.12.2025.

Innenfor de angitte høringsfristene er det mottatt åtte høringsuttalelser. Fagne oversender med dette sine merknader til de innkomne innspillene.

2. Merknader til mottatte høringsinnspill

2.1. Statens Vegvesen

Fagne merker seg at Statens vegvesen ikke har merknader til høringen.

2.2. Gunnar Helleland

Fagne merker seg at høringsuttalelsen i hovedsak gjelder valg av hovedtrasé. Dette ble fastsatt gjennom anleggskonsesjonen av 10.07.2023 og ligger derfor utenfor rammen for denne høringen. Kun de omsøkte konsesjonspliktige endringene er til vurdering nå.

Endringssøknaden som er sendt på høring omfatter kun en marginal endring ved tilkoblingspunkt ved M2 og selve tilkoblingsløsningen blir endret. Det som tidligere var koblingsstasjon i Storbjørnlistølen er nå omsøkt endret til bryteranlegg i mast/stativ. Selve tilknytningspunktet er også flyttet nordøstover langs eksisterende ledning.

Fagne vil sikre god koordinering med berørte aktører og gjennomføre tiltak som begrenser ulemper i anleggsperioden innenfor gjeldende konsesjon og omsøkte endringer. Merknader knyttet til friluftsliv, naturinngrep, kryssing av vann, samordning med andre aktører og bruk av allerede påvirkede områder tas for øvrig til orientering.

2.3. Kvinnherad kommune

Fagne merker seg høringsuttalelsen, og bemerker for øvrig følgende:

Høringsuttalelse fra Kvinnherad kommune	Kommentarer fra Fagne
<p>1. Kartlegging av naturverdier Det må liggje føre oppdatert kartlegging av naturtypar, raudlista artar og økologiske funksjonsområde innanfor planområdet. Dette er nødvendig for å sikre kunnskapsbaserte avgjerder. Vi ser at Multiconsult har gjort ei kartlegging med bakgrunn i førre høyring, men vi er uroa for at oppfølging av entreprenørane blir for dårleg slik at ein ikkje greier å sikre at raudlista og andre utryddingstrua artar blir skåna.</p>	<p>Fagne mener at kunnskapsgrunnlaget er økt tilstrekkelig for at NVE skal kunne gjøre sitt vedtak.</p> <p>Fagne vil ha en organisasjon som følger opp at anleggsarbeidene blir gjennomført i henhold til detaljplanen, slik at funn og konklusjoner i KU blir fulgt.</p>
<p>2. Minimering av inngrep Vi ønskjer igjen å peika på at tiltaket bør tilpassast eksisterande terreng og infrastruktur for å unngå unødvendig nedbygging av natur. Vi ber om at grønne korridorar og kantsoner langs vassdrag blir</p>	<p>Selve nettanleggene er gitt konsesjon og vil bli bygget iht. vilkår satt i anleggskonsesjonen. Utover dette er nødvendige inngrep og istandsetting av terreng i etterkant ivaretatt av detaljplanen.</p>

<p>bevart. Og at dei som skal utføra jobben blir godt informert om kor dei kan grava og kor dei skal la vera.</p>	
<p>3. I dette området er det eit stort press med både utbygging og mange linjer. Kvinnheringane er glade i dette naturområdet og for kommunen er det viktig at linjene blir skjult/ kamouflert så godt det let seg gjera. I tillegg har vi også tidlegare sagt at der det er fleire linjer som går til same stad ber vi igjen om at desse vert samla slik at ein minimerer naturinngrepa.</p>	<p>Selve nettanleggene er gitt konsesjon og vil bli bygget iht. vilkår satt i anleggskonsesjonen. Dette gjelder både trasé og mastebilde. Ledningen bygges med brunfargede stolper og stålmateriell som traverser, kryssavstivninger, kabelarrangement, etc. Det blir benyttet kompositisolatorer iht. konsesjonsvedtak, for å dempe det visuelle uttrykket.</p>
<p>4. Traseen er prega av kalkrik grunn, og har dermed eit rikt artsmangfald. raudlista artar og utryddingstrua artar. Vi har eit særleg ansvar for å ta vare på artar som står i fare for å bli utrydda. Vi har og fått opplyst at Fjellsmelle, Grønkurle (orkidé), Bjønnbrodd, Grønburkne og Gulsildre på same stad som ein fann reinrose – alle artar som ein først og fremst finn i kalkhaldig jord. Desse artane kan eg ikkje sjå at Multiconsult har omtala.</p>	<p>Selve nettanleggene er gitt konsesjon og vil bli bygget iht vilkår satt i anleggskonsesjonen.</p> <p>Fagne mener at kunnskapsgrunnlaget er økt tilstrekkelig for at NVE skal kunne gjøre sitt vedtak. Viktige naturlokasjoner vil i størst mulig grad, hvor det er rasjonelt og teknisk mulig, bli unngått i anleggsarbeidet.</p>
<p>5. Fugleliv Vi ser at Multiconsult har sett nokre fuglar. Nederste delen av linja frå Brandvikvatnet og ned mot Storbjørnslitølen er det eit rikt fugleliv. Vi ber om at Fagne monter fugleanvisara på luftspenn i opne områder, for å redusere kollisjonsrisiko med fugl (Eventuelt kan antal nivå på linene reduserast ved å spinne OPGW rundt éin av fasane), slik Multiconsult foreslår som eit skadereuserande tiltak.</p>	<p>Multiconsult har gitt innspill på hvilke spenn som bør påmonteres fugleavvisere. Dette gjelder M2-M3, M4-M5, M14-M15, M16-M17, M24-M25, M35-36 og M47-M48. Dette er tatt til følge og beskrevet i detaljplanen.</p> <p>Fiberoptisk kabel spunnet rundt faseleder er vurdert som dårlig teknisk løsning, og en metode helst bør unngås. Denne løsningen ble utviklet for å kunne etablere signaloverføring på allerede byggede høyspenningsledninger, uten gjennomgående jordleder.</p> <p>Erfaringsmessig har det vært mye feil og store kostnader med vedlikehold og reparasjoner på fiberkabel som er spunnet rundt faseledere. Erfaringer fra andre anlegg, spesielt i slike høyfjellsområder der det kan legge seg isbelegg på linene, er at</p>

	<p>dette skader spinnekabelen. Det er også betydelige ulemper knyttet til drift og vedlikehold av anlegget når både signalkabel og strømovertføring skjer på samme line. Røvisjonsarbeider på kraftoverføring – og / eller fiberoptisk samband, får konsekvenser for begge systemer samtidig ved arbeider på ett av systemene.</p> <p>Kraftledningen Storbjørnlistølen-Tysse må av hensyn til topografiske og klimatiske forhold, bygges med stålmaster på utsatte steder. Av den grunn må det av hensyn til el-sikkerhet – jording av stålmastene, uansett strekkes en gjennomgående jordleder langs hele masterekken. Denne må ligge i et annet plan enn faselederne. På mesteparten av strekningen monteres jordline (OPGW med fiber inne i ledningen), under faselederne. I linjens endepunkter, monteres jordleder(e) over fasene (innføringsvern).</p>
<p>6. Naturbaserte løysingar Ved behov for overvasshandtering eller erosjonssikring bør naturbaserte løysingar prioriterast framfor tekniske inngrep.</p>	<p>Håndtering av erosjonsskader er beskrevet i detaljplan pkt 6. Entreprenør skal utarbeide transportplan basert på detaljplan.</p>
<p>7. Restaurering og kompensasjon Dersom inngrep er uunngåeleg, må det setjast krav om restaurering av natur og kompensasjonstiltak innanfor kommunen. Vi forventar at Fagne gjer dette</p>	<p>Opprydding i etterkant av at anleggsarbeidene er ferdig er ivaretatt i detaljplanen.</p>
<p>8. Dette området er mykje brukt som utfartsområde. Det vil vera naturleg å ha ein god dialog med dei lokale laga som naturvernforbundet og turlaga i kommunen for å få ti ei best mogeleg løysing med tanke på naturen og som turområde. Det står at mastene vil gje eit godt synleg inngrep. I Storbjørnslia vil vi be om at mastene blir kamuflert best mogeleg.</p>	<p>Trasé og mastebilde er avklart i opprinnelig konsesjon. Ledningen skal bygges med brun-fargede stolper/stålmateriell og komposittisolatorer iht. konsesjonsvedtak, for å dempe det visuelle uttrykket.</p> <p>Fagne ønsker å holde merkede turstier åpne for fri ferdsel, så lenge dette ikke medfører risiko for folk og dyr. Hvis turstier likevel må stenges i perioder, skal det settes opp synlige varsler om pågående anleggsarbeid, og ferdsel skal skje på eget ansvar.</p>

	Ifølge Fagne vil det ikke bli restriksjoner for bruk av området under anleggsarbeidene, og anleggsarbeidene vil ikke foregå viktige perioder for brukere av området, som vinter-, påske- og høstferie. Fagne vil vurdere behovet for inngjerding eller sikring av relevante områder og informere kommunene om dette.
9. Vi har ingen merknadar til der ein har flytta linja nokre meter i siste delen av traseen ned mot Tysse. Vi er derimot oppteken av at Fagne har vore i dialog med grunneigarane om endringane.	Kommentar registrert. Flyttingen er gjort i samråd med grunneiere, som er godt opplyst om tiltakene.
Avslutning Kommunen meiner at detaljplanen må bidra til å redusere naturtap og sikre gode økologiske løysingar. Vi ber om at NVE stiller krav om gode og tiltak som ivaretek naturmangfald og friluftsliv og at desse blir følgt opp gjennom anleggstida.	Fagne mener at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig økt slik at NVE kan gjøre sine vedtak. Fagne regner med at vedtaket av detaljplanen stiller vilkår som Fagne må rette seg etter.

2.4. Vestland fylkeskommune

Fagne tar merknadene til orientering, og vil for øvrig bemerke følgende:

- Sikringssonene ved registrerte kulturminner vil bli fysisk markert, og meldeplikten etter kulturminnelova § 8 blir fulgt. Eventuelle funn vil medføre umiddelbar stans i arbeidet.
- Hensyn til vannmiljø og ferskvannsarter er innarbeidet i planleggingen.

2.5. SKL

Fagne merker seg høringsuttalelsen, og vil for øvrig bemerke følgende:

Høringsuttalelse fra SKL	Kommentar fra Fagne
Me viser til Fagne si innsending av detaljplan for miljø og landskap knytt til linjebygging i terreng. SKL er grunneigar i området og samtidig byggherre for Blåfalli Fjellhaugen Kraftverk, eit prosjekt som er i aktiv anleggsfase og tidsmessig samanfallande med dei omsøkte tiltaka til Fagne. I tillegg har SKL og anna aktivitet i området, både driftsmessig og andre mindre prosjekt. Det er difor av særleg betydning	

<p>for oss at det blir sikra god koordinering mellom SKL og Fagne, og at brukarinteresser og driftsmessige forhold blir tilstrekkeleg ivaretekne.</p>	
<p>1 Dialog og medverknad: Vilkår i konsesjonen krev at detaljplanen skal utarbeidast i dialog med kommunen, grunneigarar og andre rettshavarar som blir påverka av tiltaket. Fagne viser i planen til eit møte mellom grunneigarar og Jøsok 19.06.2024. SKL var ikkje deltakar på dette møtet, sjølv om vi er ein sentral grunneigar og tiltakshavar for eit prosjekt i same område som dei planlagde linjearbeida. SKL vart kalla inn til eit møte i august 2025, der vi mellom anna diskuterte riggområda og tidslinja for utbygginga av Blåfalli Fjellhaugen Kraftverk og Fagne sitt linjeprojekt. Dette møtet er ikkje omtalt eller referert til i detaljplanen. Vi ber om at dette møtet blir innarbeidd i planen, då det har relevans for koordinering og framdrift.</p>	<p>Som vegeier burde SKL vært invitert til grunneiermøte, og det beklages. Etter Fagnes mening har SKL likevel vært involvert i hele planprosessen som eier av kraftverket ved Tysse.</p> <p>Fagne sin entreprenør er kjent med SKL sine anleggsarbeider i Blådalen, dette er hensyntatt i «Teknisk beskrivelse» og kontrakten. Entreprenøren er også kjent med riggplasser som SKL skal benytte i forbindelse med kraftutbyggingsanlegg. Fagne sin entreprenør skal koordinere sin bruk av riggplasser som kan komme i konflikt med SKL sine riggplasser.</p> <p>Møtet mellom Fagne og SKL i 2025 kan eventuelt registreres i en oppdatert detaljplan som sendes inn til NVE etter at høringsrunden er gjennomført.</p>
<p>2 Landskaps- og friluftsiinteresser: Brandvikvatnet og Vetrhusvatnet er svært viktige friluftsområde i Kvinnherad. Området rundt Brandvikvatnet er mykje brukt som telt- og grillplass, og begge vatna er populære fiskevatn. I konsekvensutgreiinga for Blåfalli Fjellhaugen Kraftverk vart området rundt Brandvikvatnet vurdert til å ha stor landskapsverdi. SKL meiner at Fagne i sin detaljplan burde vektlagt desse kvalitetane i større grad, og omtalt korleis dei omsøkte tiltaka skal gjennomførast slik at ikkje området blir forringa.</p>	<p>Detaljplanen ivaretar håndtering av terrenginngrep etter at anleggsarbeidet er gjennomført.</p>
<p>3 Riggplassar og koordinering: Det er positivt at Fagne har valt riggplassar rundt Vetrhusvatnet som ikkje medfører store inngrep. Samstundes må SKL presisere at riggplassane R4 og R5 i Fagne sitt</p>	<p>Detaljplanen ivaretar beskrivelse av riggplasser. Fagne sin entreprenør har i sin oppgavebeskrivelse forstått at enkelte riggplasser vil være opptatt under arbeidet med ny ledning.</p>

<p>detaljplankart allereie er kontraktsfesta til SKL sin entreprenør for Blåfalli Fjellhaugen Kraftverk. Disse riggområda er også godkjende riggområde for SKL av NVE gjennom vår eigen detaljplan for miljø og landskap. Dersom Fagne ønskjer å nytte dei same områda, må dette avklarast og koordinerast med SKL og vår entreprenør.</p>	<p>Dialog mellom Fagne sin entreprenør og SKL sin entreprenør vil bli gjennomført under anleggsarbeidets varighet.</p>
<p>4 Tilkomst og vegbruk: Ved avkjøring frå FV 5024 er vegen inn til Blådalen (blådalsvegen) klassifisert som anleggsveg (Det er vektbegrensingar på veg og bruer). Vegen er allmenn tilgjengeleg, og vert brøyt fram til Fjellhaugen skisenter vinterstid på dagtid. Vegen vidare inn i vassdraget er vinterstengd mellom november og april og vert ikkje brøyt. Entreprenør i Blåfalli Fjellhaugen-prosjektet skal drive anleggsarbeid gjennom vinteren og vil brøyte vegen slik dei finn det naudsynt for å drive prosjektet. SKL kan ikkje garantere framkome for Fagne, sjølv om vegen blir brøyt. SKL føreset at Fagne opprettar dialog med SKL/Vår entreprenør i god tid før tiltrede og kjem fram til avtale om framkome. På grunn av anleggsdrift, massetransport og sikkerheitsomsyn kan vegen til Vetrhus i periodar gjennom heile året bli midlertidig stengd i tråd med kontraktsfesta rettar.</p>	<p>Fagne sin entreprenør er kjent med disse restriksjonene.</p> <p>Detaljplanen kan, etter at høringsprosessen er gjennomført og man har fått tilbakemeldinger fra NVE, oppdatere planen til å omhandle dette punktet hvordan tilgang til anleggene beskrives. Herunder dialog med SKL sin entreprenør for å unngå at det oppstår situasjoner som kan unngås.</p>
<p>5 Driftsmessige forhold: SKL må ha fri tilgang til anleggsvegen for å kunne utføre drifts- og anleggsoppgåver til alle våre lokasjonar, inkludert Vetrhus. SKL må også ha uavgrensa tilgang til våre etablerte helikopterlandingsplassar, til dømes ved Vetrhus og tunnelriggområde R6. Eventuell bruk av desse plassane av Fagne må avklarast og koordinerast med SKL for å unngå konflikt med drift og sikkerheit.</p>	<p>Som punkt over.</p>
<p>Anna: SKL ber om at Fagne innarbeider referanse til møtet i august 2025 i detaljplanen, og at</p>	<p>Omtalt over.</p>

<p>det blir lagt opp til tett koordinering mellom prosjekta for å unngå konflikt om riggområde, vegtilkomst og framdrift. Vi ber også om at landskaps- og friluftstinteresser i området blir vektlagt i større grad i planen.</p>	
---	--

2.6. Terje Rørmark og Oddny Miljeteig

Innledning

Fagne merker seg at flere av innspillene gjelder forhold som ble fastsatt gjennom tidligere konsesjonsvedtak, herunder valg av løsning for transformatorstasjon, spenning, linjealternativer og overordnede arealdisposisjoner. Disse forholdene ligger utenfor rammen for denne høringen, som omfatter detaljplan, omsøkte konsesjonspliktige endringer samt søknad om ekspropriasjon og forhåndstiltredelse.

Transformatorstasjonen på Tysse – utforming, størrelse og plassering

Utforming og plassering følger gjeldende konsesjon. Valgt løsning gir best samlet teknisk gjennomføring, driftssikkerhet og hensyn til øvrige begrensninger i området. Størrelsen på bygget følger av tekniske krav knyttet til funksjon, sikkerhet og dagens nettstandard. For å redusere visuelle virkninger blir bygget utformet slik at fasaden fremstår som fire naust tett-i-tett, tilpasset eksisterende bygg og miljø. Transformatoren blir bygget inn i hus for å redusere støy, styrke driftssikkerheten og avgrense fremtidige vedlikeholdskostnader. Videre vil én samlet bygningskropp medføre klart mindre naturinngrep enn to separate bygg.

Linjeløsninger, reinvestering og spenningsnivå

Reinvestering av eksisterende ledning Tysse-Eikemo er nødvendig for å redusere belastningen på 22 kV-linjen mot Fjæra-Bordalen. Håfoss er ikke tilknyttet denne linja; her er det bare ny kraft som skal føres inn. Håfoss har rettigheter for mating mot Odda. Valget av 132 kV er gjort på samfunnsøkonomiske grunnlag, og påvirker bygningsstørrelsen i liten grad. Overordnede vurderinger av kraftflyt, antall linjer og kapasitet er behandlet i tidligere konsesjonsvedtak, og kan ikke endres i denne prosessen.

Dialog, fremdrift og grunnerverv

Fagne erkjenner at dialogprosessen har tatt lengre tid enn ønsket. Årsaken er at prosjektet i en periode ble midlertidig stanset på grunn av usikker fremdrift og betalingsvilje hos kraftprodusentene. Prosessen er imidlertid gjenopptatt, og arbeidet med grunnervervet pågår, og målet er fortsatt å oppnå minnelig løsning.

Anleggsperioden

Fagne vil i den videre gjennomføringen legge vekt på å avgrense ulemper for berørte grunneiere, og følge opp krav til estetikk, miljø og sikkerhet i tråd med konsesjon og detaljplan. Eventuelle praktiske tilpassingar i anleggsfasen vil bli vurderte innanfor gjeldande rammer.

Avslutning

Høringsuttalelsen tas til orientering. Tiltaket vil bli gjennomført i samsvar med vedtatt konsesjon, detaljplan og gjeldende regelverk.

2.7. Statsforvalteren i Vestland

Fagne tar merknadene vedrørende detaljplanen til orientering, og vil for øvrig bemerke følgende:

- Fagne mener at kunnskapsgrunnlaget nå er tilstrekkelig for å kunne gjennomføre et vedtak.
- Fagne vil sikre at naturmiljøet ivaretas i tråd med miljørettsprinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12. Avbøtende tiltak vurderes forløpende og vil bli fulgt opp både i planleggings- og gjennomføringsfasen.
- Detaljplanen ivaretar hvor og hvordan fugler skal beskyttes fra kollisjon ved påmontering av fugleanvisere. Planlagte fugleundersøkelser vil gjennomføres før anleggsstart. Rapporten vil tilgjengeliggjøres for Statsforvalteren for eventuell vurdering av behov for særskilte hensyn i anleggsfasen.
- Detaljplanen ivaretar terrenginngrep og istandsetting etterpå.
- De omsøkte nettanleggene er plassert slik at de i størst mulig grad skal unngå å bli utsatt for naturkreftene.

2.8. BirdLife Norge

Fagne merker seg høringsuttalelsen vedrørende endringssøknad og detaljplan. For øvrig bemerkes følgende:

Høringsuttalelse fra BirdLife	Kommentarer fra Fagne
<p>1 Mangelfull kartlegging og kunnskapsgrunnlag</p> <p>Me stiller spørsmål ved om kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkeleg dekkande, særleg med tanke på naturmangfoldloven § 8, for å vurderer konsekvensane av anleggsarbeidet fullt ut.</p> <p>Mangel på formell naturtypekartlegging: Multiconsult sitt naturmangfoldnotat, utarbeidd sommaren 2024, stadfestar at det ikkje blei gjennomført ei naturtypekartlegging i tråd med Miljødirektoratets kartleggingsinstruks (M-2209). Gitt at konsesjonen allereie er gjeven, er dette <i>ikkje</i> ei konsekvensutgreiing, men dette betyr at det ikkje er fullstendig</p>	<p>NVE har gitt anleggskonsesjon på dette anlegget i 2023, og har i den forbindelse vurdert at kunnskapsgrunnlaget på naturmangfold var tilstrekkelig på konsesjonstidspunktet.</p> <p>I forbindelse med utarbeidelsen av detaljplan er det krav om å oppdatere kunnskapsgrunnlaget. Det er gjennomført omfattende biologiske feltkartlegginger i 2024, med vekt på artspåvisning og sårbare forekomster. Resultatene som ble presentert i et naturmangfoldsnotat er innarbeidet i detaljplanen, som redegjør for hvordan anleggsarbeidet er planlagt gjennomført med hensyn til påviste sårbare arter.</p>

<p>oversikt over alle sårbare naturtyper som kan bli råka.</p> <p>Ufullstendig feltundersøking: Dei biologiske feltkartleggingane i 2024 var omfattande, men det er påvist konkrete manglar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mastepunkta M28, M29 og M30 blei ikkje befart på grunn av dårleg vêr. • Mastepunkt M49 blei berre observert på avstand (ca. 70 meter) på grunn av stor vassføring i Eikemoelva. • Kvinnherad kommune har signalisert at traseen på deira side er prega av kalkrik grunn, og dermed spesielt viktig å verne. I tillegg til Reinrose (NT) er det observert fleire sjeldne artar i same område (som fjellsmelle, grønkurle, bjønnbrodd, grønburkne og gulsildre). Dette understrekar behovet for meir grundig kartlegging av naturtyper i kalkrike område. <p>Me krev at det blir gjennomført utfyllande feltarbeid, spesielt for dei mastepunkta og områda som ikkje vart skikkeleg dekte, før byggjearbeidet startar.</p>	<p>I forkant av detaljplanarbeidet ble det avholdt møte med Statsforvalteren for å avklare behov for tilleggsundersøkelser. I dette møtet ble det vurdert at det ikke foreligger behov for kartlegging av naturtyper i forbindelse med detaljplanen.</p> <p>Fagne regner arbeidet som er utført på konsekvenser som tilstrekkelig for å få oppdatert kunnskapsgrunnlaget.</p>
<p>2 Bevaring av fugleliv og omsyn til raudlista fugleartar</p> <p>Traseen ligg i eit område der fleire raudlista fugleartar og ansvarsartar er registrert.</p> <p>Helikoptertrafikk og hekkeperioden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Statsforvalteren i Vestland er særleg bekymra for helikoptertrafikk i hekkeperioden. Under feltarbeidet vart det påpeika observasjonar av ein sårbar art (u.off.) nær den planlagde traseen. • Hekkeperioden varer normalt frå medio mars til ut i juli, og det er krav om å halde god avstand (min. 1 km) og unngå gjentakande bråk og forstyringar i denne perioden. • Fagne skal handsame dette i anleggsarbeidet. 	<p>Fagne sin entreprenør har opplyst at det ikke vil foregå helikoptertrafikk i området M22-M33 i hekkeperioden 2026.</p> <p>Dersom det planlegges støyende arbeider i denne strekningen i perioden mars–juli 2027, vil Fagne gjennomføre nødvendige undersøkelser for å avklare om den aktuelle arten er til stede i det berørte området.</p> <p>Fagne sin entreprenør vil vise aktsomhet for kjente hekkelokaliteter og å holde god avstand til disse for å unngå forstyrrelser for fuglene.</p>

<p>Me understrekar at dette må følgjast opp strengt, og at området mellom M22 til M33 spesifikt må sjekkast for hekking av denne sårbare arten innanfor ein radius på 1 km før det blir flydd der.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prosjektet kryssar òg prioritert viltområde nr. 24 i Etne kommune, noko som aukar konfliktpotensialet. <p>Kollisjonsfare for fugl:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fleire fugleartar, inkludert ansvarsartar som dvergfalk, fjellrype, heipiplerke, Havørn, og den spesielt omsynskrevjande arten Kongeørn, er registrert i influensområdet (1 km radius). • I Tysse-området (delområde D) er den kritisk truga arten (CR) lomvi og den sårbare arten (VU) gråmåse registrert. • Fagne har foreslått tiltak for å redusere kollisjonsrisiko, inkludert montering av plastikkspiraler (fugleanvisarar) på ein av faseleiarane i opne område, og merking av topp- og faseleiarar. BirdLife Norge Sunnhordland lokallag krev at desse tiltaka blir obligatoriske og gjennomførte på alle luftspenn i opne område der kollisjonsrisiko er til stades. 	<p>Dette er omtalt i naturmangfoldnotat (Multiconsult), detaljplan.</p> <p>Det blir montert fugleavvisere på luftspenn hvor man mener det kan være risiko for kollisjon med fugl. Dette gjelder M2-M3, M4-M5, M14-M15, M16-M17, M24-M25, M35-36 og M47-M48.</p>
<p>3 Vern av andre raudlista artar og sårbare naturtypar</p> <p>Me noterer oss at detaljplanen har forsøkt å unngå nokre kjente førekomstar av raudlista artar, men ser at anleggsaktivitetar framleis utgjer ein risiko.</p> <p>Plantar og naturtypar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Funn av reinrose (NT) mellom M17-M21 har ført til at Fagne har tilpassa terrengkøyrespora for å unngå direkte berøring. Me understrekar viktigheita av at desse områda fysisk merkjast i terrenget og at avbøtande tiltak som transport på snødekt mark eller helikoptertransport blir nytta for å unngå skade på plante- og dyreliv med avgrensa mobilitet. Køyring i vårløysing og periodar 	<p>Kjente lokasjoner for rødlistede artar og sårbare naturtyper vil bli vernet fra anleggsarbeidet. Dette gjeres ved for eksempel å merke av lokasjon med sperrebånd eller tilsvarende.</p> <p>Transport av materiell vil for det meste bli gjennomført på vinterhalvåret. Dette vil beskytte flora på bakkenivå. Punkt over blir gjeldende også på vintertid.</p> <p>I naturmangfoldsnotat er det registrert en Ask i spennet mellom M40 og M41. Treet ligger i kant av skogryddebelte og liner vil ha en høyde på ca. 25m over terreng på stedet. Under skogrydding må det vurderes tiltak. Om det ikke går ut over driftssikkerheten til ledningen</p>

<p>med særleg sårbar mark må unngåast.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er registrert førekomst av dei sterkt truga (EN) tresortane ask og alm i delområde 6. Den reviderte traseen mellom M40 og M43, som vart endra grunna skredfare, kjem no nærare ein registrert førekomst av raudlista ask. Me krev at det blir lagt fram detaljerte tiltak for å sikre at desse sterkt truga artane ikkje blir berørte av anleggsarbeid. NVE har stilt vilkår om at jordkabelen ved Tøsse skal tilpassast for å omgå sterk trua ask. <p>Riggplassar og myrområde:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riggplass 8 ved Tysse er planlagt i utkanten av raudlista naturtypar som slåttemark (CR – Kritisk truga) og seminaturlig eng (VU – Sårbar). Det må utvisast sær stor varsemnd og bevisstheit rundt desse naturverdiane ved planlegging og drift av riggområdet. • Traseen skal leggjast langs ytterkanten av eit myrområde ved M43 i staden for å krysse det, noko Me ser positivt på. Generelt må barmarkskjøring på myr og i fjellet reduserast til eit minimum. 	<p>kan treet bli stående. Det anbefales at treet beholdes til liner er strekt og deretter vurdere tiltak som beskjæring.</p> <p>Bakgrunn for traséending ved M40 til M43 var at spesielt mastene M41 og M42 lå innenfor et skredutsatt område. Det skal etterstribes å bevare gamle og verdifulle trær i størst mulig grad, og ikke hogge mer en nødvendige sikkerhetsavstander til strømførende ledninger.</p> <p>Rigg 8 ligger i god avstand til naturtyper ved Tysse. Transportruter i detaljplan skal benyttes.</p> <p>Barmarkskjøring på myr skal unngås som avbøtende tiltak.</p>
<p>4 Oppsummering og krav</p> <p>BirdLife Norge Sunnhordland lokallag krev at NVE, før godkjenning av detaljplanen, stiller krav om:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fullstendig kartlegging: Ei utfyllande kartlegging av naturtypar i tråd med M-2209 standarden, særleg i område som er antatt kalkrike, og i dei områda der mastepunkta (M28, M29, M30, M49) ikkje vart skikkeleg undersøkt i 2024. 2. Vern av hekkeområde: Strengt vern mot forstyrrende aktivitet, spesielt helikopterbruk, i perioden medio mars til ut i juli, med ein minimumsavstand på 1 km frå kjende eller mistenkte hekkeområde for sårbare fugleartar. 3. Kollisjonsforebygging: Obligatorisk og omfattande montering av fugleanvisarar/plastspiralar på luftspenn i opne 	<p>Fagne mener at kunnskapsgrunnlaget er økt tilstrekkelig for at NVE skal kunne gjøre sitt vedtak.</p> <p>I hekkeperioden skal det unngås å benytte helikopter eller annen støyende anleggsmaskiner innenfor 1 km fra kjent hekkelokalitet, med mindre feltundersøkelser viser at aktuell art ikke er tilstedeværende.</p> <p>Detaljplanen omtaler de luftstrekk som bør ha fuglavvisere i form av plastspiralar basert på uttalelser fra KU – utreder.</p> <p>Rødlistede plantearter og andre sårbare arter vil bli merket av for eksempel med merkebånd eller tilsvarende. Lokasjoner vil også bli gjennomgått med entreprenør.</p>

<p>strekningar for å minimalisere kollisjonsrisiko for raudlista artar som Lomvi (CR) og Gråmåke (VU), og ansvarsartar.</p> <p>4. Beskyttelse av raudlista plantar: Streng oppfølging av tiltak for å unngå fysisk skade på ask (EN) og reinrose (NT), inkludert fysisk merking og bruk av skånsame transportmetodar (helikopter/snødekke).</p>	
<p>Me har notert oss at påkoplingspunktet er endra i Storebjørnsli. Det går i dag ei linje frå Vetrhus og ned mot Gaddaneskleiva. Kvifor kan ikkje denne traseen nyttast til den nye linja med påkopling ovanfor Gaddaneskleiva? Då ville ein unngått store naturinngrep på sørsida av Brandvikevatnet. Me forventar at NVE, i tråd med naturmangfaldloven sine prinsipp, sikrar at det blir brukt miljøforsvarlege teknikkar og driftsmetodar, og at naturmangfaldet i området blir vareteke på best mogleg måte.</p>	<p>Endringsøknaden som er sendt på høring omfatter kun en marginal endring ved tilkoplingspunkt ved M2 og selve tilkoplingsløsningen blir endret.</p> <p>Traséen er avgjort i konsesjonsprosessen.</p>

Med vennlig hilsen

Fagne AS

Kjetil Berge
Prosjektleder